

## IV. FORMACJA LITURGICZNA

Ks. Balthasar Fischer

### ***Jaką wiedzę w dziedzinie liturgii winien zdobyć w seminarium młody duszpasterz, aby mógł dobrze pełnić swoje zadania pastoralno-liturgiczne?***

**Piętnaście tez sformułowanych na podstawie *Instrukcji o formacji liturgicznej w seminariach* (3 VI 1979).**

1. Młody duszpasterz winien się nauczyć, że liturgia nie utożsamia się z zewnętrzzną sferą (*die Schale*) obrzędów, ale uobecnia trwające poprzez wieki kapłańskie dzieło Chrystusa: *veluti Iesu Christi sacerdotalis muneris exercitatio*: KL 7; działające w nas Misterium Paschalne, z którego czerpią moc wszystkie sakramenty i sakramentalia (KL 61). Liturgia jest owym ponadczasowym ośrodkiem (*der Kern*)<sup>1</sup> celebracji, złączonym z zależną od czasu osłoną (*die Schale*). Wszelka poprawna celebracja liturgii i każda na jej temat wypowiedź w sposób decydujący zależy od tego właściwego jej pojęcia.

Młody duszpasterz musi zdawać sobie sprawę z eklezjologicznego wymiaru liturgii i w nim znajdować teologiczną motywację dla właściwego współdziałania kapłaństwa wspólnego i kapłaństwa posługi. W tym też świetle winien uznawać istnienie koniecznej granicy dla zmian i eksperymentów. Wierni bowiem mają prawo wiedzieć, że uczestniczą w liturgii Kościoła, a nie w obrzędzie ukształtowanym samowolnie przez jakiegoś pojedynczego liturga.

2. Młody duszpasterz winien poznać strukturę i wymowę poszczególnych czynności obrzędowych, które ma spełniać, oraz tekstów, jakie ma wypowiadać. Będzie to możliwe tylko wtedy, gdy sens okresów liturgicznych, czynności i tekstów zostanie mu przedstawiony w świetle osiągnięć współczesnej wiedzy historycznej dotyczącej liturgii. Tylko ten, kto poznał genezę i rozwój obrzędu, potrafi zrozumieć i przekazywać jego istotę. Tylko ten, kto wniknął w głębię formuł liturgicznych, potrafi przez ich wygłaszanie zapalać wiernych do świadomego i czynnego udziału.

3. Z myślą o posłudze przepowiadania, które jest *pars ipsius liturgiae* (KL 52), młody duszpasterz musi poznać zasady stosowania Pisma Świętego w liturgii, zwłaszcza chrześcijańskiego korzystania z psalmów.

4. Młody duszpasterz winien się nauczyć, że liturgia rzymska nie jest jedyną katolicką liturgią, ale jedną z katolickich liturgii. Obok niej istnieją jeszcze inne, złasz-

---

<sup>1</sup> B. Fischer jest też autorem niewielkiej książeczki zawierającej zbiór krótkich katechez na temat niektórych znaków i słów w liturgii: *Von der Schale zum Kern* (Od skorupy do jądra). *Kurzansprachen zu Zeichen und Worten der Liturgie*, Einsiedeln - Zürich 1979.

cza wschodnie obrządki, „równe w prawach i godności” (KL 4). Nowe spojrzenie na bogactwo wschodnich obrządków jest bardzo przydatne w nauczaniu na temat liturgii. Ponadto duszpasterz będzie zdobywał serca, jeśli w czasie spotkań z wiernymi innych obrządków wykaże się znajomością „obcego” obrządku. To samo dotyczy perspektywy ekumenicznej, jaka winna być przedmiotem zainteresowania młodego duszpasterza w dziedzinie liturgii.

5. Młody duszpasterz winien czuwać nad tym, aby w związku z przejściem do posoborowej liturgii, w którą ma wprowadzać wiernych, nie została zlekceważona zasada *lex orandi – lex credendi*. Musi on być zdolny do tego, aby uzasadnić, w jakim stopniu i dlaczego mogą być wprowadzane zmiany w zakresie *lex orandi*. Nie powinien pojmować ani przedstawiać odnowionej liturgii jako w pełni doskonałej. Winien zauważać, że ona (jak wszelkie ludzkie reformy) budzi także pewne życzenia.

6. Młody duszpasterz winien dostrzegać pastoralne możliwości tkwiące w elastyczności odnowionej liturgii. Musi wiedzieć, że w odniesieniu do części, które mogą być dowolnie kształtowane, nieodzowny takt i smak można sobie przyswoić tylko przez ćwiczenie. Dlatego dobrze będzie, jeżeli duszpasterz zapyta rozsądnego człowieka świeckiego, czy swobodnie formułowane przez kapłana słowa odbiera on (świecki) jako pożyteczne, czy jako natrętne i uciążliwe. Przyszłość odnowionej liturgii będzie bardzo zależeć od tego, czy uda się opanować panoszącą się na podłożu elastyczności dziecięcą chorobę gadulstwa („Sermonitis”).

7. Młody duszpasterz winien zdobyć takie wykształcenie muzyczne, aby potrafił godnie wykonać należące do niego formuły śpiewane, a nie był skazany na ciągłą recytację. Jego formacja w zakresie muzyki i jej dziejów winna mu pozwolić na właściwą ocenę muzyki dawnej oraz jej zastosowanie w liturgii. [...] Tacy ludzie, jak Ludwig van Beethoven i Johann Sebastian Bach, wnieśli nieprzemijający wkład w interpretację *Ordinarium Missae* (stałych części Mszy św.), który winien być obficie spożytkowany dla pogłębienia medytacji i pobożności wiernych.

8. Młody duszpasterz winien osiąść taką formację w zakresie estetyki i historii sztuki, aby z upływem lat wyrobił sobie zdrowy pogląd w sprawach dotyczących materialnej i artystycznej oprawy liturgii: przestrzeni kościoła i jego ozdoby, ołtarza i jego wyposażenia, szat liturgicznych. Tylko należycie wykształceni duszpasterze mogą po okresie często przesadnej surowości (*austeritas*) wrócić do większego bogactwa dla oczu i serca, za którym wierni tęsknią.

9. Młody duszpasterz winien być wykształcony w dziedzinie sztuki przemawiania i korzystania ze środków przekazu. Nieumiejętne posługiwanie się mikrofonem może zniszczyć skądinąd wzorową celebrację.

10. Nade wszystko młody duszpasterz musi tak gruntownie poznać Mszę świętą z uwzględnieniem wszystkich jej części i możliwości sprawowania (koncelebracja, komunია pod postacią wina), aby umiał w sposób autentyczny przedstawiać Eucharystię w katechezie i homilii. Do tego nieodzowna jest dokładna znajomość *Ogólnego wprowadzenia do Mszału rzymskiego*.

11. Młody duszpasterz winien tak dogłębnie poznać sposób sprawowania innych sakramentów i sakramentaliów (np. pogrzebu), aby umiał nie tylko poprawnie ukształtować obrzędy, ale też wyjaśniać je zgodnie z odnowionym rytuałem. Całkowicie nowe wprowadzenia teologiczne i pastoralne, podane na początku każdego z obrzędów, ukazują w sposób nieoceniony ich treść i kształt.

Na szczególne podkreślenie zasługują w związku z tym nowo ukształtowane obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia, dzięki którym duszpasterz winien też poznać godne szacunku tradycje wspólnotowego i indywidualnego upamiętnienia chrztu w Kościele, jakie można przywrócić lub od nowa wprowadzić.

12. Młody duszpasterz, który w ramach liturgii niedziel, świąt Pańskich i obchodów ku czci świętych, ma głosić Dobrą Nowinę Chrystusa, winien zdobyć historyczną i teologiczną wiedzę na temat niedzieli oraz roku kościelnego z jego świętami. Chociaż zgodnie z naturą rzeczy główny akcent musi spoczywać na cyklu misteriiw Pańskich w ciągu roku, a w jego obrębie na obchodzie dorocznej Paschy, to jednak roczny cykl obchodów ku czci świętych oraz rola, jaką pełni w nim kult Matki Bożej, bynajmniej nie mogą być pominięte.

13. Młody duszpasterz winien zdobyć na temat modlitwy liturgicznej gruntowną wiedzę historyczną i teologiczną, jaką oficjalnie mu przekazuje nieznane dotąd *Ogólne wprowadzenie do liturgii godzin*. Musi się dowiedzieć, że i ta dziedzina ma swoje implikacje duszpasterskie. Księga *Liturgii godzin* nie jest bowiem podręcznikiem modlitwy członków stanu duchownego, ale księgą modlitwy Kościoła, to znaczy, że wierni są wezwani do sprawowania normowanej przez tę księgę liturgii.

Niechętnie zauważa się w tym kontekście podaną w *Instrukcji* wzmiankę, że również modlitwa godzin zanoszona prywatnie przez diakona lub prezbitera ma ścisły związek z wiernymi: jest ona sprawowana za nich. Tego uznania duszpasterskiego sensu modlitwy godzin kapłana brak jeszcze w konstytucji o liturgii; zostało ono jednak jasno wyrażone w późniejszych dokumentach soborowych (por. DP 5: „Niech prezbiterzy rozciągają [to dziękczynne uwielbienie] na różne pory dnia w liturgii godzin, w której modlą się do Boga w imieniu Kościoła za cały powierzony sobie lud, a nawet za cały świat”).

14. Młody duszpasterz, przy całym szacunku dla liturgii, winien też wykazywać twórcze i przychylne nastawienie do istniejących form pobożności ludowej, zwłaszcza zalecanych przez władzę Kościoła. Powinien się wystrzegać błędu, jakim jest przeciwstawianie ich formom pobożności liturgicznej. Celem musi być rozsądne i odpowiedzialne współistnienie obu dziedzin (czynności liturgicznych i nabożeństw), przy czym wyrażenie „*sacrae liturgiae afflatus*” (*duch świętej liturgii* – por. enc. *Mediator Dei* 182; KL 13), jaki powinien przenikać nabożeństwa, niech pozostaje ideą przewodnią<sup>2</sup>.

15. Młody duszpasterz w okresie swej formacji winien doświadczyć liturgicznej mistagogii, dzięki której mógłby sobie przyswoić duchowość liturgiczną i stał się

---

<sup>2</sup> Problematyce tej jest poświęcone *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* (17 XII 2001).

zdolny do przekazywania jej innym wiernym. W tej dziedzinie nie może się nigdy uważać za doskonałego. W ciągu dalszej formacji winien przyznać liturgii więcej miejsca, aby zapewnić sobie bardziej dojrzałą i ciągle na nowo przez sprawowanie liturgii rozpalaną pobożność, bez której wszelkie wysiłki mające na celu doprowadzenie wiernych do liturgii są skazane na niepowodzenie.

Solidne wykształcenie przyszłych duszpasterzy winno zmierzać do tego, aby zdobyli prawdziwą duchowość liturgiczną, którą będą promieniować na lud wierny poprzez katechezę związaną z obrzędami, a zwłaszcza przez samo ich sprawowanie.

Na podstawie artykułu: B. Fischer (profesor Wydziału Teologicznego w Trewirze), *Was muss der junge Seelsorger im Seminar über Liturgie gelernt haben, um seiner pastoralliturgischen Aufgabe gerechtzuwerden? Die Antworten der Instructio in fünfzehn Grundaussagen.*

Artykuł został opublikowany w czasopiśmie „Seminarium” 21 (1979) nr 4, s. 753-758. (Kwartalnik wydawany przez Kongregację Wychowania Katolickiego).

(opracował ks. Stanisław Czerwik)

*Z instrukcji Kongregacji Wychowania Katolickiego  
o liturgicznej formacji w seminariach (1979)*

**Znaczenie liturgii w formacji kapłanów**

1. Oczywiście jest znaczenie świętej liturgii w formacji kapłańskiej. Prezbiterzy bowiem przez posługę biskupa zostają konsekrowani Bogu nie tylko w celu głoszenia Ewangelii i dostarczania wiernym duchowego pokarmu, lecz także w tym celu, aby uczestnicząc w szczególny sposób w kapłaństwie Chrystusa, przewodniczyli czynnościom liturgicznym mocą Chrystusa Głowy (*in persona Christi capitis*), który przez Ducha Świętego nieustannie wykonuje dla nas w liturgii urząd swego kapłańskiego posługiwania. Ponieważ zaś liturgia, w której „spełnia się dzieło naszego Odkupienia”, w najwyższym stopniu przyczynia się do tego, „aby wierni swoim życiem wyrażali oraz ujawniali innym misterium Chrystusa i rzeczywistą naturę prawdziwego Kościoła”, staranne jej przeżywanie i studium zapewni przyszłym kapłanom solidne poznanie i umocnienie wiary oraz umożliwi głębokie doświadczenie Kościoła.

2. Każda właściwa formacja liturgiczna obejmuje nie tylko naukę, lecz także praktykę. Jest ona bowiem formacją „mistagogiczną”, którą osiąga się przede wszystkim przez samo liturgiczne życie alumnów. Alumni zostają w to życie wprowadzeni przez codzienne uczestnictwo we wspólnie sprawowanych czynnościach liturgicznych. To wtajemniczenie praktyczne staje się podstawą dalszego studium i zakłada się je w roztrząsaniu zagadnień liturgicznych.